

**Soortgericht onderzoek
Prinsenland
te Honselersdijk**

**Opdrachtgever
Prinsenland Ontwikkeling BV
te Naaldwijk**



Milieu consultancy
Watermanagement
Ruimtelijke ordening



Milieu consultancy
Watermanagement
Ruimtelijke ordening

Soortgericht onderzoek Prinsenland te Honselersdijk

Aqua-Terra Nova BV

Zuidweg 79
2671 MP Naaldwijk
telefoon 0174 – 625246
e-mail info@aquaterranova.nl
www.aquaterranova.nl

Opdrachtgever Prinsenland Ontwikkeling BV te Naaldwijk



Datum : 8 juni 2020
Rapportnr : 190090/AQT304aFF/LvdA
Status : Definitieve rapportage

COLOFON



Milieu consultancy
Watermanagement
Ruimtelijke ordening

Titel : **Soortgericht onderzoek Prinsenland
te Honselersdijk**

Opdrachtgever : Prinsenland Ontwikkeling BV
Contactpersoon : dhr. R.A. Barendse

Aqua-Terra Nova BV

Zuidweg 79
2671 MP Naaldwijk
telefoon 0174 – 625246
e-mail info@aquaterranova.nl
www.aquaterranova.nl

Projectteam

Projectmanager : dhr. Ing. A.P. Wubben
Contactpersoon : dhr. Ing. A.P. Wubben
Auteur : mw. L van der Aar Msc
Veldwerk : mw. L.J. van der Steeg BSc
: mw. L van der Aar Msc
: mw. E. van Doorn
: dhr. S. de Jong BSc
: mw. T.M.A. de Jonge MSc
: mw. ir E. van Doorn

Kwaliteitsborger : L.J. van der Steeg BSc

Projectnummer : **190090**



Aqua-Terra Nova BV is lid van het Netwerk Groene Bureaus, de brancheorganisatie voor kwaliteitsbevordering en belangenbehartiging van groene adviesbureaus.

Datum vrijgave	Status	Goedkeuring auteur	Goedkeuring kwaliteitsborger
8 juni 2020	Definitief		

© 2020 Aqua-Terra Nova B.V.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	5
1.1	Aanleiding	5
1.2	Doelstelling	5
1.3	Leeswijzer	5
1.4	Verantwoording	5
2	WERKWIJZE	6
2.1	Inleiding	6
2.2	Projectbeschrijving	6
2.3	Wettelijk kader Wet natuurbescherming	6
2.4	Methode en periodisering vleermuisonderzoek	6
2.5	Effectbeoordeling en toetsing	7
3	PLANGEBIED EN BEOOGDE WERKZAAMHEDEN	8
3.1	Ligging plangebied	8
3.2	Bestaande situatie	8
3.3	Beoogde situatie	9
4	RESULTATEN EN INTERPRETATIE	10
4.1	Vleermuizen	10
4.1.1	Zomerverblijfplaatsen	10
4.1.2	Kraamverblijfplaatsen	10
4.1.3	Paarverblijfplaatsen	11
4.1.4	Winterverblijfplaatsen	11
4.1.5	Foerageergebied	12
4.1.6	Vliegroutes	12
4.2	Overige waarnemingen	12
5	FUNCTIONALITEIT PLANGEBIED EN EFFECTBEPALING	13
5.1	Functionaliteit plangebied en omgeving	13
5.2	Effectenbeoordeling	13
5.3	Ontheffingaanvraag	14
6	REFERENTIES	15
BIJLAGE 1	WAARNEMING SOORTGERICHTONDERZOEK	16
BIJLAGE 2	OVERZICHT WAARNEMINGEN	20
BIJLAGE 3	VOORLOPIG ONTWERP, PLATTEGROND	23

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

In opdracht van Prinsenland Ontwikkeling BV heeft Aqua-Terra Nova BV, ten behoeve van de geplande activiteiten op de locatie Prinsenland te Honselersdijk soortgericht onderzoek uitgevoerd naar de aanwezigheid van en de functie van het plangebied voor vleermuizen.

Uit de uitgevoerde Eco-effectscan welke is uitgevoerd door Aqua-Terra Nova BV (kenmerk: 190090/AQT301FF/LvdS d.d. 7 mei 2019) is gebleken dat de aanwezigheid van verblijfplaatsen van vleermuizen niet uitgesloten kon worden en aanvullend onderzoek in het kader van de Wet natuurbescherming noodzakelijk is. Onderstaand onderzoek is uitgevoerd om de aan- dan wel afwezigheid van (essentiële) leefgebieden, vaste verblijfplaatsen vleermuizen aan te tonen.

1.2 Doelstelling

Het ecologisch onderzoek heeft als doel om vast te stellen:

1. Of er vaste verblijfplaatsen of (essentieel) leefgebied van vleermuizen in het plangebied aanwezig zijn;
2. Wat de functionaliteit van het plangebied is voor vleermuizen;
3. Welke effect het project heeft op de functionele leefomgeving van vleermuizen
4. Wat de geadviseerde vervolgstappen zijn, door middel van mitigeren, en/of door middel van compenseren, waardoor negatieve effecten op aanwezig beschermde soorten en hun staat van instandhouding niet in het geding komen.

1.3 Leeswijzer

In de inleiding worden de aanleiding en de doelstelling van het onderzoek beschreven. Hierna volgt hoofdstuk 2 met de werkwijze en hoofdstuk 3 een beschrijving van de projectlocatie en voorgenomen werkzaamheden. In hoofdstuk 4 komen de resultaten van de inventarisatie aan de orde. Vervolgens wordt in hoofdstuk 5 de functionaliteit en de effecten van de voorgenomen werkzaamheden bepaald. In hoofdstuk 6 volgt tot slot een conclusie en eventueel de benodigde vervolgstappen. Hierna volgen de bronvermeldingen en de bijlagen met o.a. inventarisatiegegevens.

1.4 Verantwoording

Ecologisch medewerkers van Aqua-Terra Nova BV hebben ruime veldervaring in onderzoek naar beschermde soorten en hebben daartoe gerichte cursussen gevolgd.

Bij ecologische veldwerkzaamheden is een volledige garantie over de afwezigheid van soorten niet te geven. Door de inzet van ter zake kundige ecologen en landelijk geaccepteerde onderzoeksmethodes wordt onze onderzoekskwaliteit gewaarborgd.

2 WERKWIJZE

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe de resultaten van de voorliggende rapportage tot stand zijn gekomen. Dit hoofdstuk dient tevens als onderbouwing van de conclusies. In het kort wordt weergegeven hoe de Wet natuurbescherming in het project wordt geborgd.

2.2 Projectbeschrijving

Het project wordt beschreven aan de hand van de door de opdrachtgever verstrekte informatie. Hiertoe wordt de omvang en ligging van het plangebied beschreven in relatie tot groenstructuren in de omgeving, wordt de bestaande situatie geschetst en worden de beoogde activiteiten omschreven.

2.3 Wettelijk kader Wet natuurbescherming

In de Wet natuurbescherming¹ zijn beschermde soorten en gebieden aangewezen. Hierbij zijn beschermde soorten ingedeeld in drie regimes (respectievelijk art. 3.1, 3.5 en 3.10). Artikel 3.1-3.4 betreffen regels ter bescherming van vogels die vallen binnen het bereik van de Vogelrichtlijn, i.e. alle natuurlijk in het wild levende vogels in de Europese Unie. Artikel 3.5-3.9 betreffen regels ter bescherming van dier- en plantensoorten die strikt beschermd zijn op grond van de Habitatrichtlijn en natuurbeschermingsverdragen. Artikel 3.10-3.11 betreffen regels ter bescherming van niet onder art. 3.5 vallende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen, kevers en vaatplanten vermeld in de bijlage bij de wet.

Alle in de Wet natuurbescherming genoemde soorten zijn strikt beschermd. De bescherming van soorten is met name gericht op instandhouding van populaties en verblijfplaatsen van individuen. Hierbij wordt het 'nee, tenzij'-principe gehanteerd. Handelingen in strijd met de verbodsbepalingen zijn per definitie verboden. Uitzonderingen voor overtreding van de verbodsbepalingen kunnen worden verleend middels vrijstellingen en ontheffingen. Tevens is de zorgplicht te allen tijde van kracht voor alle planten en dieren.

2.4 Methode en periodisering vleermuisonderzoek

Het aantal bezoeken, het tijdstip en de periode(n) voor het vleermuisonderzoek zijn gebaseerd op het Vleermuisprotocol 2017 en de Kennisdocumenten voor vleermuizen²⁻⁸. In het protocol en de Kennisdocumenten is de minimale inspanning omschreven om de aan- dan wel afwezigheid van beschermde soorten te onderzoeken.

De inventarisaties zijn uitgevoerd in de geschikte periode door twee ervaren ecologen met batdetector (type: Pettersson D240X). Een batdetector is een apparaat dat ultrasone geluiden, die een vleermuis maakt, omzet in voor de mens hoorbare tikkende geluiden. Aan de hand van het ritme van het geluid en de frequentie waarop de vleermuis het beste wordt gehoord, de zogenaamde "piekfrequentie", kan in veel gevallen worden bepaald om welke vleermuissoort het gaat. Voor het determineren van soorten wordt gebruik gemaakt van opnameapparatuur (type: Ediol) en het programma Batsound.

Omdat de activiteit van vleermuizen afhankelijk is van de weersomstandigheden en omdat vleermuizen regelmatig verhuizen tussen verschillende verblijfplaatsen binnen hun netwerk, is het noodzakelijk meerdere malen bij gunstige weersomstandigheden te inventariseren. Gunstige weersomstandigheden zijn avonden of nachten met een temperatuur van boven de 10°C, zonder harde wind of regen. In totaal zijn vier bezoeken uitgevoerd; twee in het voorjaar, in de periode van 15 mei t/m 15 juli, en twee in het najaar, in de periode van 15 augustus t/m 30 september. In tabel 2.2 zijn de data en weersomstandigheden van elk veldbezoek weergegeven.

Tabel 2.2. Data en weersomstandigheden uitgevoerde veldinventarisaties voor vleermuizen.

Datum	Tijd	Focus	Weer	Onderzoekers
27-5-'19	21:40-23:50 <i>Zon onder 21:45</i>	Vliegroutes, foerageergebieden en zomer-/kraamverblijfplaatsen	17 °C, droog, 7/8 bewolkt, 3 Bft ZW	Mw. E. van Doorn Mw. L.J. van der Steeg
27-6-'19	03:20-05:20 <i>Zon op 05:20</i>	Vliegroutes, foerageergebieden en zomer-/kraamverblijfplaatsen	15°C, droog, 6/8 bewolkt, 2 Bft NO	Dhr. S. de Jong Mw. J.M.A. de Jonge
27-8-'19	21:45-23:45 <i>Zon onder 20:40</i>	Vliegroutes, foerageergebieden en paarverblijfplaatsen	24°C, droog, onbewolkt, 1Bft O	Mw. E. van Doorn Mw. L.J. van der Steeg
24-9-'19	22:50-00:50 <i>Zon onder 19:35</i>	Vliegroutes, foerageergebieden en paarverblijfplaatsen	14°C, droog, 5/8 bewolkt, 3 Bft ZW	Dhr. S. de Jong Mw. L. van der Aar

Tijdens de inventarisaties zijn waarnemingen (soort, tijdstip, locatie, gedrag etc.) en de weersomstandigheden genoteerd en zijn geluidsopnamen van vleermuizen gemaakt. De resultaten van de inventarisaties zijn weergegeven op kaarten. Aan de hand van de resultaten is de functionaliteit van het plangebied voor beschermde soorten beschreven en zo nodig met foto's of kaarten verduidelijkt.

Verantwoording uitvoering onderzoek

In het voorjaar zijn twee bezoeken uitgevoerd. Tussen het eerste en tweede bezoek zijn 31 dagen gelegen. Hiermee wordt voldaan aan de onderzoeksinspanning geëist in het Vleermuisprotocol 2017 ten aanzien van zomer- en kraamverblijfplaatsen van vleermuizen.

De onderzoek naar paar- en winterverblijfplaatsen zijn, volgens het Vleermuisprotocol 2017, in de periode van 15 augustus t/m 30 september. Er zijn twee bezoeken van twee uur uitgevoerd welke minimaal één uur na zonsondergang zijn aangevangen. Tussen de bezoeken zijn 28 dagen gelegen, waarmee wordt voldaan aan de onderzoeksinspanning geëist in het Vleermuisprotocol 2017. Tijdens alle bezoeken zijn de weersomstandigheden goed geweest om vleermuisonderzoek uit te voeren.

Onderzoeksstrategie op locatie

Tijdens het voorjaarsonderzoek is voor in- of uitvliegers met twee ecologen bij de woning op locatie gepost. Bij het posten voor en in- en uitvliegers is er minstens één uur na zonsondergang of minstens één uur voor zonsopkomst bij de woning gepost. Bij de avondbezoeken is na het posten bij de woning, gelet op overige activiteit van vleermuizen. De omgeving te voet onderzocht om foerageergebieden en vliegroutes van vleermuizen in kaart te brengen. Bij het rondlopen in de omgeving is er steeds teruggekeerd naar het plangebied om de activiteit van vleermuizen in het plangebied te controleren.

Tijdens het najaarsonderzoek is door twee ecologen telkens tien tot twintig minuten gepost in het plangebied om baltende vleermuizen in kaart te brengen. Hierbij werd het gebied te voet onderzocht en werden ook rondes uitgevoerd in de omgeving van het plangebied om ook hier baltende vleermuizen in kaart te brengen. Dit is afwisselend uitgevoerd, zodat één ecooloog telkens de omgeving aan het verkennen was, en één ecooloog telkens in het plangebied aanwezig bleef.

2.5 Effectbeoordeling en toetsing

Voor de aanwezige beschermde soorten worden de effecten van de voorgenomen handelingen beoordeeld en getoetst aan de verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming en de zorgplicht¹.

De toetsing is gericht op aantasting en verstoring van individuen, hun voortplantingsplaatsen en overige vaste rust- en verblijfplaatsen en hun functionele leefomgeving. De toetsing is afhankelijk van de kwetsbare periode waarin handelingen een effect kunnen hebben. Vervolgens wordt beoordeeld of aantasting van individuen, verblijfplaatsen en hun functionele leefomgeving een effect heeft op de gunstige staat van instandhouding van de regionale of landelijke populatie.

Per soortgroep worden de handelingen getoetst aan de verbodsbepalingen en de zorgplicht. Per beschermingscategorie worden hierbij verschillende toetsingskaders gehanteerd (zie tabel 2.3).

Tabel 2.3. Toetsingskader per beschermingscategorie¹.

Categorie	Beschermingskader	Toetsingskader
Artikel 3.1-3.4 & Artikel 3.5-3.9 (Vogelrichtlijn & Habitatrichtlijn)	Strikt beschermd, altijd ontheffingsplicht	Effecten dienen te allen tijde voorkomen te worden. Indien effecten op beschermde soorten niet uitgesloten kunnen worden, dient de omvang van de mogelijke effecten inzichtelijk gemaakt te worden middels vervolgonderzoek.
Artikel 3.10-3.11 (Nationaal beschermde soorten)	Strikt beschermd, maar per provincie vrijstelling van ontheffingsplicht voor een aantal soorten	Voor handelingen in het kader van ruimtelijke inrichting en ontwikkeling geldt een vrijstelling voor overtreding van de verbodsbepalingen, mits de handelingen uitgevoerd worden conform een goedgekeurde gedragscode. Indien het niet mogelijk is om conform een gedragscode te werken, dan dient ontheffing aangevraagd te worden.
Artikel 1.11 (Alle planten en dieren)	Zorgplicht	In het kader van de zorgplicht dienen schadelijke effecten zoveel als redelijkerwijs verwacht kan worden voorkomen te worden, beperkt te worden of ongedaan gemaakt te worden.

3 PLANGEBIED EN BEOOGDE WERKZAAMHEDEN

3.1 Ligging plangebied

Het plangebied is gelegen aan de Burgemeester Hoogenboomstraat te Honselersdijk, in de provincie Zuid-Holland. Het plangebied betreft een woonhuis (nr. 5) en een weiland in een stedelijke omgeving omgeven door glastuinbouwgebied. Zie figuur 3.1 voor de ligging en de begrenzing van het plangebied.



Figuur 3.1. Ligging van het plangebied Prinsenland te Honselersdijk (rood omkaderd).

3.2 Bestaande situatie

Het plangebied betreft een weiland met één woonhuis en heeft een totaal oppervlakte van circa 9.300 m². Het woonhuis heeft aan de noordwestzijde een aanbouw, waar naast een garage ligt. Het woonhuis bestaat uit twee woonlagen en de uitbouw en garage uit één woonlaag. De gehele woning heeft een plat dak. Het woonhuis bevat een spouwmuur, maar bevat geen open stootvoegen. De uitbouw evenals de garage bevatten wel open stootvoegen. De ramen van het woonhuis zijn voorzien van zonnewering. Het woonhuis is momenteel bewoond. Aan de noordoostzijde ligt een goed onderhouden tuin, welke doorloopt tot aan de achterliggende watergang. Er is een kleine tuinschuur aanwezig achterin de tuin.

Ten westen van de woning ligt een grasveld met enkele fruitbomen. Aan de randen van het veld is struweel aanwezig wat behoort tot de privétuinen. Aan de straatkant is een groenstrook en straatverlichting aanwezig met naar beneden gerichte LED-armaturen. Het oostelijke deel van het plangebied betreft tevens een grasveld met enkele fruitbomen in het midden van het veld. Het meest zuidelijke gedeelte van het plangebied betreft tevens een grasveld. Een klein deel hiervan is verhard omdat het in gebruik is als parkeerplaats behorende bij Van Heijstlaan nr. 11. Van Heijstlaan nr. 15 heeft een paar vierkante meter van het grasveld in gebruik als moestuin.

Ten zuidoosten en noordoosten van het plangebied is een watergang aanwezig van 3 à 4 meter breed. Zie voor een impressie van het plangebied de afbeeldingen in figuur 3.2.



Figuur 3.2. Impressie van het plangebied. Linksboven: woonhuis Burgemeester Hoogenboomstraat nr. 5; rechtsboven de groenstrook aan de straatzijde; Linksmidden het grasveld tussen woning nr. 5 en 3A in; Rechtsmidden: het grasveld ten oosten van nr. 5; linksonder: de watergang aan de zuidoostzijde; Midden- en rechtsonder de watergang aan de noordzijde.

3.3 Beoogde situatie

De activiteitenomschrijving is opgesteld aan de hand van plattegronden, ontwerptekeningen en de mondeling en schriftelijk door de opdrachtgever verstrekte informatie.

Het woonhuis aan Burgemeester Hoogenboomstraat nr. 5 wordt gesloopt. Tevens wordt al het aanwezige groen in de privétuin en op de grasvelden geroid. De noordelijke watergang wordt verbreed. Na sloop wordt het terrein bouwrijp gemaakt en vindt nieuwbouw plaats. Er worden in totaal 27 woningen gebouwd in de vorm van patio-woningen, 2-onder-1-kapwoningen, één vrijstaande woning en een complex met beneden-, boven- en hoekwoningen.

Deze activiteiten vormen de basis van de toetsing aan de Wet natuurbescherming.

4 RESULTATEN EN INTERPRETATIE

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste resultaten van het huismussen- en vleermuisonderzoek nader toegelicht en er wordt aangegeven waar in het plangebied vaste verblijfplaatsen, foerageergebieden of vliegroutes aanwezig zijn. Een overzicht van deze waarnemingen per onderzoeksperiode, voorjaar en najaar, zijn weergegeven in 4.1 en 4.2. Voor een overzicht van de waarnemingen per bezoek wordt verwezen naar bijlage 1 en 2.

4.1 Vleermuizen

Tijdens het onderzoek is de gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis rosse vleermuis, laatvlieger en watervleermuis in en in de omgeving van het plangebied waargenomen. Andere vleermuissoorten zijn binnen het plangebied niet waargenomen. In figuur 4.1 is een overzicht van de aanwezige beschermde elementen weergegeven.

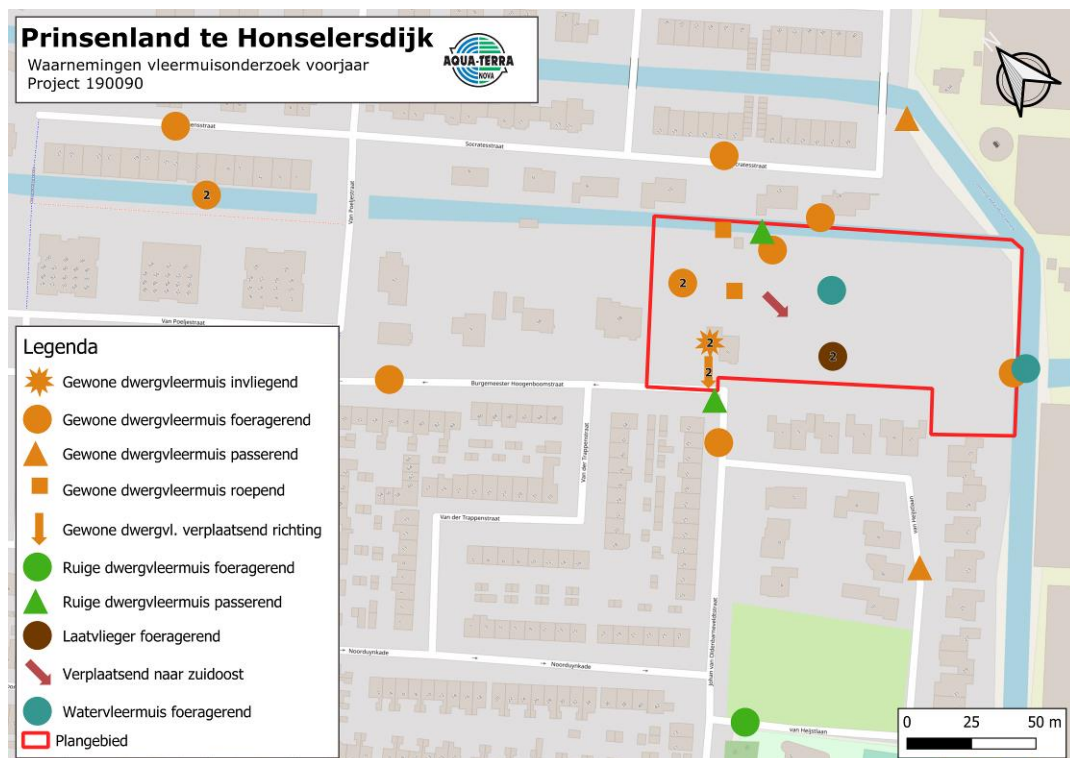
4.1.1 Zomerverblijfplaatsen

Tijdens het voorjaar betrekken vleermuizen een zomerverblijfplaats. Zomerverblijfplaatsen zijn doorgaans van april tot half augustus in gebruik door solitaire mannetjes of kleine groepjes mannetjes. Bij een ochtendbezoek wordt er gelet op het zwermen/aantikken van vleermuizen voordat deze hun verblijfplaats in gaan. Bij een avondbezoek wordt gelet op het uitvliegen van vleermuizen uit hun verblijfplaats.

Tijdens het ochtendbezoek op 27 juni zijn twee gewone dwergvleermuizen invliegend waargenomen. Er zijn tijdens dit bezoek twee gewone dwergvleermuizen voorafgaand aan het invliegen zwermend waargenomen bij de garage van het woonhuis, waarna ze na een minuut of vijf beide invlogen in een van de open stootvoegen. Gebaseerd op deze waarneming kan vastgesteld worden dat hier zich één zomerverblijfplaats bevindt van twee gewone dwergvleermuizen.

4.1.2 Kraamverblijfplaatsen

In het voorjaar en de zomer bezetten vleermuisvrouwtjes hun kraamverblijfplaats. De vrouwtjes maken in de kraamperiode gebruik van een netwerk aan kraamverblijfplaatsen. Ze keren jaarlijks terug naar hetzelfde gebied. Binnen dit netwerk kunnen ze regelmatig van verblijfplaats wisselen. Zeer geschikte verblijfplaatsen zijn de hele kraamperiode in gebruik. Er zijn tijdens het voorjaarsonderzoek geen grote hoeveelheden uitvliegende óf invliegende vleermuizen waargenomen wat duidt op de aanwezigheid van een kraamverblijfplaatsen. De aanwezigheid van een kraamverblijfplaats van vleermuizen binnen het plangebied is uitgesloten.



Figuur 4.1. Voorjaarsbezoeken: onderzoek naar zomer- en kraamverblijfplaatsen.

4.1.3 Paarverblijfplaatsen

Mannelijke gewone dwergvleermuizen vliegen in het najaar baltsend (roepend) rond in een territorium om vrouwelijke vleermuizen te lokken en andere geslachtsrijpe mannen duidelijk te maken van hun territorium. Paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis bevinden zich doorgaans in een netwerk rondom kraamverblijfplaatsen. Als ze een vrouw gelokt hebben, vindt paring plaats in de paarverblijfplaats van de man. De gewone dwergvleermuis heeft een sterke voorkeur voor paarverblijfplaatsen in gebouwen, maar wordt een enkele keer in een boom aangetroffen. Ruige dwergvleermuizen baltsen vaker dan gewone dwergvleermuis direct vanuit hun verblijfplaats. De verblijfplaatsen van ruige dwergvleermuis bevinden zich in zowel bebouwing als bomen. Mannetjes betrekken in de periode augustus t/m eind september een paarterritorium.

Tijdens het najaarsonderzoek is er tijdens een van de twee bezoeken een baltsende gewone dwergvleermuis waargenomen bij de woning. Deze heeft vloog duidelijk rond de woning in het plangebied en heeft, waarschijnlijk op dezelfde locatie als de zomerverblijfplaats, een paarverblijfplaats.

In de omgeving van het plangebied zijn ook baltsende vleermuizen waargenomen. Ter hoogte van de Heijstlaan 11 is een baltsende gewone dwergvleermuis waargenomen. Ook is aan de kopgevel van de woning van Johan van Oldenbarneveldtstraat 15 een gewone dwergvleermuis baltsend waargenomen. Een overzicht van overige baltsende vleermuizen zijn de vinden in 4.2.



Figuur 4.2. Najaarsbezoeken: onderzoek naar paar- en winterverblijfplaatsen.

4.1.4 Winterverblijfplaatsen

Winterverblijfplaatsen worden als rustplek (winterslaapplek) gebruikt van september tot en met april. Winterverblijfplaatsen bevinden zich in de regel op vorstvrije plaatsen. Watervleermuizen prefereren plekken als grotten, bunkers en kelders, met een constante temperatuur en vochtigheidsgraad als hun winterverblijfplaats. Voor gewone dwergvleermuis kan er doorgaans vanuit gegaan worden dat een zomer- of paarverblijfplaats ook als winterverblijfplaats gebruikt wordt, indien deze vorstvrij is. Er zijn geen zomer of paarverblijfplaats aangetroffen en het voorkomen van winterverblijfplaatsen is uitgesloten.

Vanaf augustus zwermen gewone dwergvleermuizen bij winterverblijven om deze te inspecteren op geschiktheid voor grote groepen (20 - 120 dieren). Dit wordt ook wel een massawinterverblijfplaats genoemd. Doorgaans bevinden massawinterverblijfplaatsen zich in

grote hoge gebouwen met een hoge thermische massa, als ziekenhuizen, torenflats of bejaardentehuizen. Gezien de afwezigheid van waarnemingen van grote groepen zwermende vleermuizen en de kenmerken van de woningen kan het voorkomen van massawinterverblijfplaatsen uitgesloten worden.

4.1.5 *Foerageergebied*

Het plangebied wordt gebruikt door meerdere vleermuissoorten als foerageergebied. Het grasveld in het plangebied wordt gebruikt door watervleermuis laatvliegers en gewone dwergvleermuizen als foerageergebied. De activiteit van vleermuizen was tijdens alle bezoeken relatief laag. Gezien dit feit en het feit dat er alternatieve beschikbare zijn gaat het hier niet om essentieel foerageergebied. De alternatieve foerageergebieden bevinden zich 150 meter ten zuiden van het plangebied en 200 meter ten noorden van het plangebied waar overeenkomend groen aanwezig is.

Buiten het plangebied zijn in de watergang ten oosten van het plangebied watervleermuizen foeragerend waargenomen. Langs en boven deze watergangen zijn ook gewone dwergvleermuizen foeragerend waargenomen. Gezien de grote hoeveelheid overeenkomende watergangen rondom het plangebied kan dit ook als niet essentieel foerageergebied beschouwd.

4.1.6 *Vliegroutes*

De meeste vleermuizen, zoals gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en watervleermuis, maken gebruik van lijnvormige structuren als vliegroute. Ze vliegen hierbij in de luwte van lijnvormige structuren zoals allerlei soorten watergangen, hagen en houtwallen, maar ook bebouwing. Gewone dwergvleermuis en watervleermuis gebruiken vaste vliegroutes om hun foerageergebieden te bereiken, terwijl de ruige dwergvleermuis geen vaste routes volgt om zijn foerageergebieden te bereiken^{2,6,9}. Andere vleermuizen, zoals de rosse vleermuis en de laatvlieger zijn minder afhankelijk van dit lijnvormige structuren¹⁰. Men spreekt van een vaste vliegroute als vleermuizen structureel langs bepaalde elementen in het landschap vliegen.

Er zijn tijdens het vleermuisonderzoek een gewone dwergvleermuis, laatvlieger en rosse vleermuis overvliegend waargenomen. Deze gebruikte echter niet duidelijk een lijnvormig object als vliegroute.

4.2 **Overige waarnemingen**

Er zijn tijdens het onderzoek meerdere malen egels nabij en in het plangebied waargenomen. In het plangebied liggen struiken waarin deze soort kan nestelen of overwinteren. Hier kunnen ook padden overwinteren.

5 FUNCTIONALITEIT PLANGEBIED EN EFFECTBEPALING

In dit hoofdstuk is beschreven wat de wettelijke consequenties zijn die voortvloeien uit de aanwezigheid van vleermuizen, zoals beschreven in hoofdstuk 4. Ook wordt de functionaliteit van het plangebied voor flora en fauna en de effecten van de voorgenomen werkzaamheden uiteengezet.

5.1 Functionaliteit plangebied en omgeving

Op basis van het onderzoek kan het volgende geconcludeerd worden:

- In de garage van de woning is één zomerverblijfplaats van twee gewone dwergvleermuizen aanwezig;
- Deze verblijfplaats wordt tevens gebruikt als paarverblijfplaats door de gewone dwergvleermuis;
- Het plangebied wordt gebruikt als foerageergebied door watervleermuis, laatvlieger en gewone dwergvleermuis. Gezien de geringe activiteit van vleermuizen en de aanwezigheid van alternatieven wordt dit niet als essentieel beschouwd.
- De watergang ten noordoosten en zuidoosten wordt gebruikt door watervleermuis. Dit is geen essentieel foerageergebied.
- Het plangebied wordt gebruikt als foerageergebied en mogelijke als overwinterplaats door egels en amfibieën, zoals gewone pad.
- Uit de Eco-Effectcan is gebleken dat de oevers van het plangebied gebruikt wordt door ganzen als broedplaats. Ook worden de aangrenzende watergangen gebruikt als broedplaats door watervogels. Het grasveld en de tuin is ook geschikt voor andere vogels, als broedhabitat.

5.2 Effectenbeoordeling

Door de werkzaamheden wordt de aanwezige zomer- en paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis verstoord en vernietigd. Vaste rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen zijn jaarrond strikt beschermd, conform artikel 3.5 van de Wet natuurbescherming en de Europese Habitatrichtlijn. Het nemen van mitigerende maatregelen en aanvragen van een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming is noodzakelijk.

Daarnaast wordt het groen in het plangebied verwijderd, wat foerageergebied betreft van de gewone dwergvleermuis laatvlieger en watervleermuis. Het groen in het plangebied betreft echter geen essentieel foerageergebied omdat er voldoende alternatieven aanwezig is in de omgeving. Er zijn geen essentiële vliegroutes aanwezig in het plangebied. Negatieve effecten van de werkzaamheden op essentieel foerageergebied of vliegroutes van vleermuizen zijn uitgesloten.

De watergang aan de noordoostzijde en zuidoostzijde van het plangebied wordt gebruikt als foerageergebied door watervleermuizen. De watervleermuis betreft een zeer lichtgevoelige soort. De watergang wordt verbreed en zal na afronding van de werkzaamheden weer beschikbaar zijn. Er hoeft geen ontheffing aangevraagd te worden indien er aan de volgende punten wordt voldaan:

- Wanneer in de actieve periode van vleermuizen wordt gewerkt, welke grofweg duurt van maart t/m oktober, moet uitstraling van verlichting tussen zonsondergang en zonsopkomst op de watergang voorkomen worden. Kunstmatige verlichting dient tussen zonsopkomst en zonsopkomst voorkomen te worden, door de werkzaamheden tussen zonsopkomst en zonsondergang uit te voeren.
- Na afronding van de werkzaamheden moeten de watergangen onverlicht blijven zodat deze geschikt blijven als foerageergebied voor de watervleermuis en mogelijk andere soorten.

Indien niet aan het bovenstaande kan worden voldaan dient een ontheffing Wet natuurbescherming aangevraagd te worden.

Ook dient er tijdens de werkzaamheden rekening gehouden te worden met de zorgplicht en de volgende punten:

- Wanneer werkzaamheden plaatsvinden tijdens de broedperiode van vogels, welke grofweg duurt van maart t/m juli, kunnen broedende vogels verstoord worden. Verstoring van broedende vogels is niet toegestaan conform artikel 3.1 van de Wet natuurbescherming en dient te allen tijde voorkomen te worden. Wanneer in genoemde periode wordt gewerkt, dient voorafgaand aan de werkzaamheden een

broedvogelcontrole door een ecooloog uitgevoerd te worden om verstoring van broedende vogels te voorkomen. Aan de hand van deze controle wordt door de ecooloog bepaald welke werkzaamheden wel of niet opgestart kunnen worden of welke maatregelen getroffen dienen te worden;

- In het kader van de zorgplicht moeten alle dieren, waaronder de licht beschermde soorten (die vrijstelling van ontheffing genieten) en de niet beschermde soorten, voldoende ruimte krijgen om te vluchten of om zich te verplaatsen tijdens de werkzaamheden.

5.3 Ontheffingaanvraag

Voordat de woning gesloopt kan worden en daarbij de aanwezig zomer- en paarverblijfplaats van gewone dwergvleermuis verstoord en vernietigd wordt, dient een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming aangevraagd te worden.

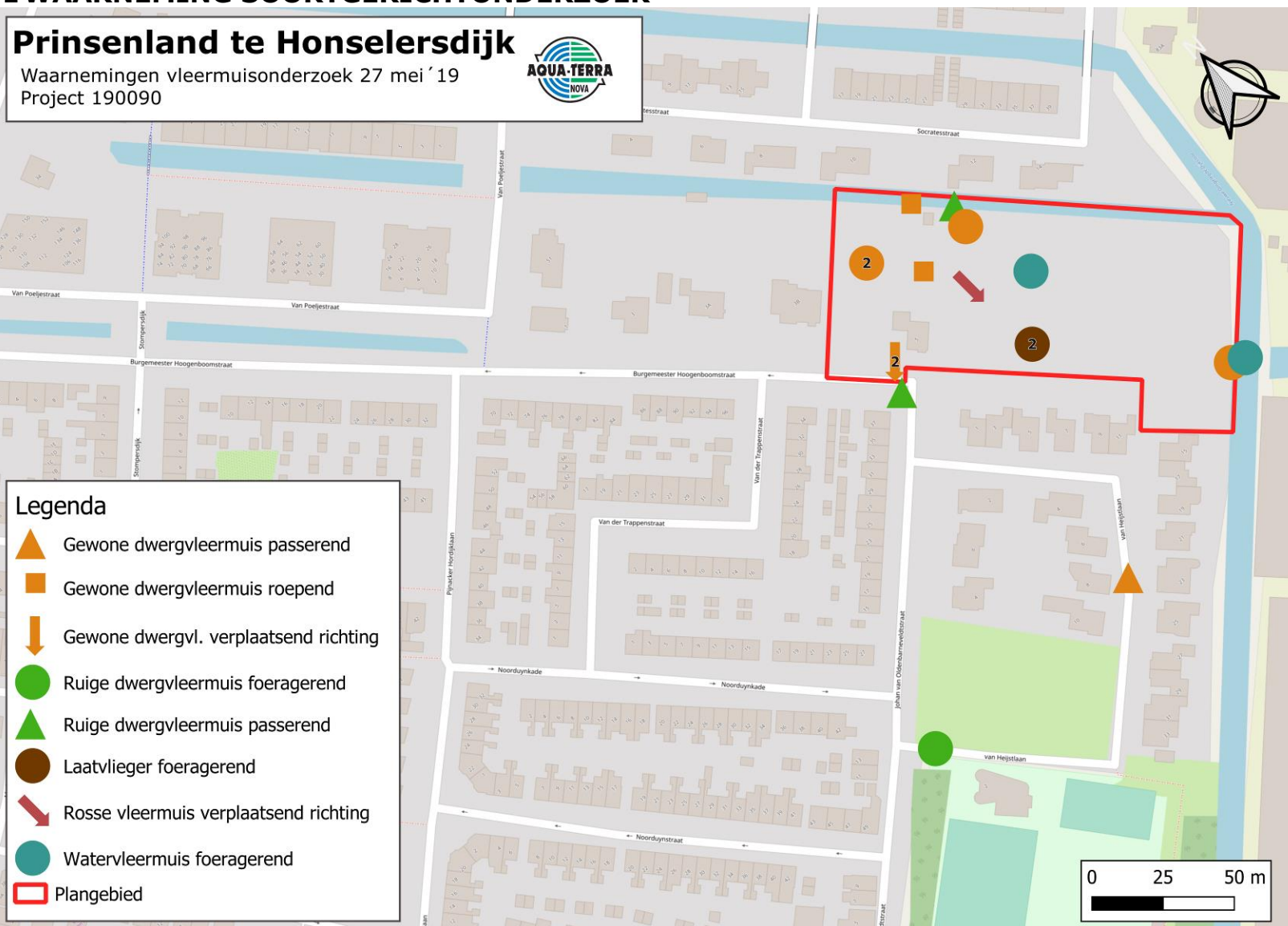
Voor het verkrijgen van deze ontheffing is het noodzakelijk een activiteitenplan ofwel plan van aanpak op te stellen aangaande de omgang met de gewone dwergvleermuis. Het activiteitenplan moet de volgende onderdelen beschrijven/omvatten:

- Onderhavig rapport;
- De locatie van het plangebied en de uit te voeren werkzaamheden moeten nader beschreven worden, inclusief planning van de werkzaamheden;
- Er moet aangetoond worden dat de verstoring van gewone dwergvleermuis tot een minimum wordt beperkt;
- Er moet aangetoond worden dat er alternatieve verblijfplaatsen worden aangeboden, zowel tijdens, als na de werkzaamheden;
- Er moet aangetoond worden dat de Gunstige Staat van Instandhouding van de gewone dwergvleermuis niet in het geding komt;
- Er moet beschreven worden dat er sprake is van een dwingende reden voor het uitvoeren van de werkzaamheden;
- Er moeten een alternatievenafweging zijn gemaakt en aangetoond worden dat er geen andere bevredigende oplossing is voor het uitvoeren van de werkzaamheden.
- Tot slot wordt door het bevoegd gezag geëist dat de werkzaamheden uitgevoerd worden conform een door een ecooloog opgesteld ecologisch werkprotocol, om een zorgvuldige omgang met beschermde soorten te garanderen.

6 REFERENTIES

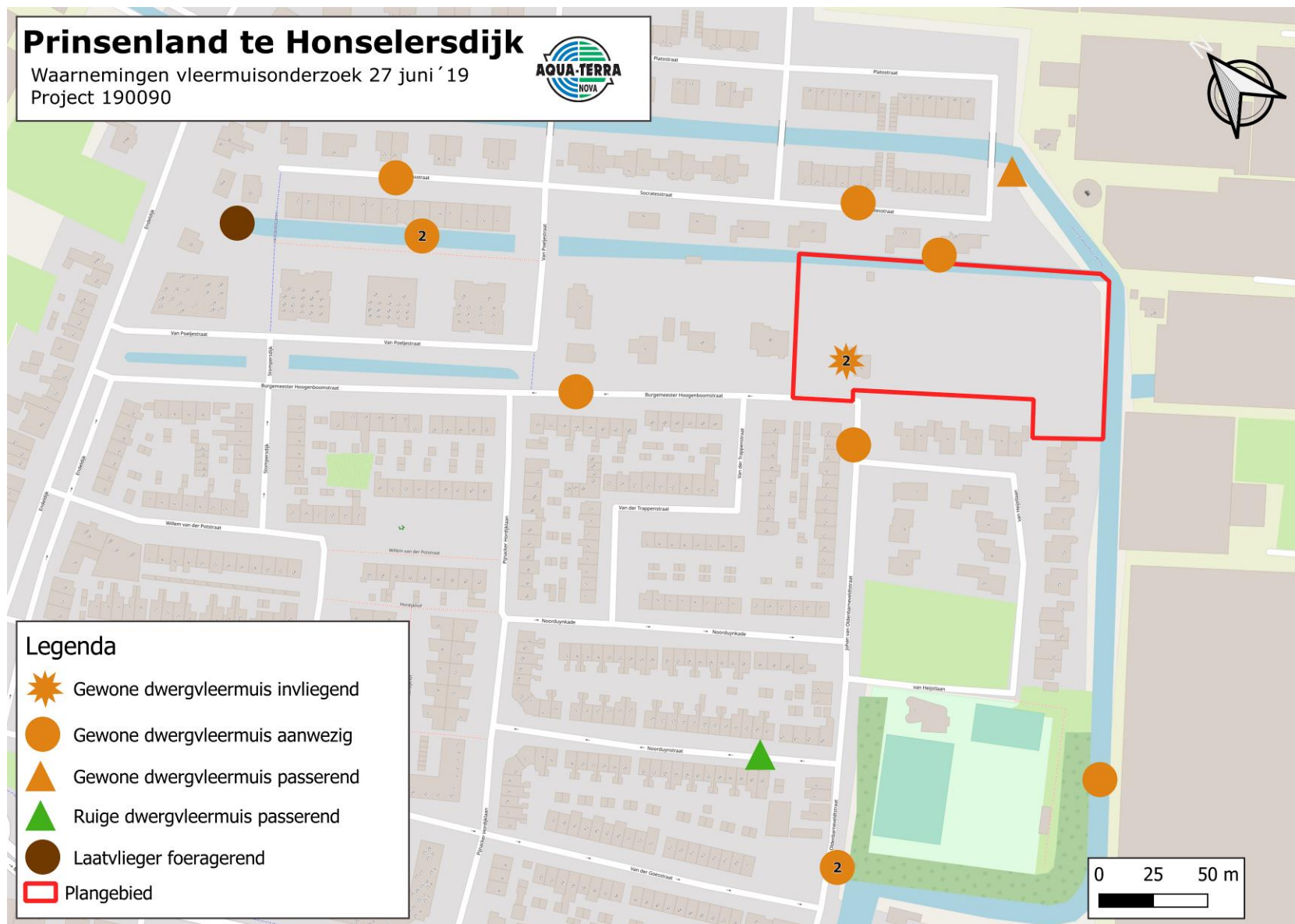
1. Ministerie van Economische zaken. *Wet natuurbescherming*. (2016).
2. BIJ12 | werkt voor Provincies. *Kennisdocument gewone dwergvleermuis*. (2017).
3. Rijksdienst voor ondernemend Nederland. *Soortenstandaard Gewone grootoorvleermuis versie 2.0*. (2014).
4. BIJ12 | werkt voor Provincies. *Kennisdocument Rosse vleermuis*. (2017).
5. BIJ12 | werkt voor Provincies. *Kennisdocument gewone grootoorvleermuis*. (2017).
6. BIJ12 | werkt voor Provincies. *Kennisdocument Watervleermuis*. (2017).
7. Rijksdienst voor ondernemend Nederland. *Soortenstandaard Watervleermuis, versie 2.0*. (2014).
8. Rijksdienst voor ondernemend Nederland. *Soortenstandaard Rosse vleermuis, versie 2.0*. (2014).
9. BIJ12 | werkt voor Provincies. *Kennisdocument ruige dwergvleermuis*. (2017).
10. Limpens, H., Twisk, P. & Veenbaas, G. *Met vleermuizen overweg*. (Uitgave Dienst Weg- en Waterbouwkunde, delft, en de vereniging voor zoogdierkunde en zoogdierbescherming, 2004).

BIJLAGE 1 WAARNEMING SOORTGERICHTONDERZOEK



Prinsenland te Honselersdijk

Waarnemingen vleermuisonderzoek 27 juni '19
Project 190090





Prinsenland te Honselersdijk

Waarnemingen vleermuisonderzoek 24 sept '19
Project 190090



BIJLAGE 2 OVERZICHT WAARNEMINGEN

Datum	Tijd	Focus	Weer	Onderzoekers
27-5-'19	21:40-23:50 <i>Zon onder 21:45</i>	Vliegroutes, foerageergebieden en zomer-/kraamverblijfplaatsen	17 °C, droog, 7/8 bewolkt, 3 Bft ZW	Mw. E. van Doorn Mw. L.J. van der Steeg
27-6-'19	03:20-05:20 <i>Zon op 05:20</i>	Vliegroutes, foerageergebieden en zomer-/kraamverblijfplaatsen	15°C, droog, 6/8 bewolkt, 2 Bft NO	Dhr. S. de Jong Mw. J.M.A. de Jonge
27-8-'19	21:45-23:45 <i>Zon onder 20:40</i>	Vliegroutes, foerageergebieden en paarverblijfplaatsen	24°C, droog, onbewolkt, 1Bft O	Mw. E. van Doorn Mw. L.J. van der Steeg
24-9-'19	22:50-00:50 <i>Zon onder 19:35</i>	Vliegroutes, foerageergebieden en paarverblijfplaatsen	14°C, droog, 5/8 bewolkt, 3 Bft ZW	Dhr. S. de Jong Mw. L. van der Aar

Datum	Tijd	Soort	Aantal	activiteit	Info
27 mei 2019	22:24	Gewone Dwergvleermuis	1	Roepend	Verplaatsen naar west door achtertuin
	22:28	Watervleermuis	1	Foeragerend	In achtertuin
	22:40	Rosse Vleermuis	1	Verplaatsend naar oost	Hoog overvliegend richting zuid oost
	22:43	Laatvlieger	2	Foeragerend	Boven weiland
	22:55	Gewone Dwergvleermuis	1	Roepend	
	22:55	Gewone Dwergvleermuis	1	Foeragerend	
	22:56	Ruige Dwergvleermuis	1	Passerend	
	23:02	Watervleermuis	1	Foeragerend	Over watergang
	23:09	Ruige Dwergvleermuis	1	Passerend	
	23:29	Gewone Dwergvleermuis	1	Passerend	
	21:56	Gewone Dwergvleermuis	1	Foeragerend	Boven het grasveld naast het huis
	22:04	Gewone Dwergvleermuis	1	Foeragerend	Vloog weer terug
	22:18	Gewone Dwergvleermuis	1	Verplaatsend naar zuid	Langs haag over mij richting zuid
	23:04	Gewone Dwergvleermuis	1	Foeragerend	

27 mei 2019	23:27	Ruige Dwergvleermuis	1	Foeragerend	
	23:32	Ruige Dwergvleermuis	1	Roepend	Vloog al roepend voorbij
	23:20	Egel	1	Aanwezig	
27 juni 2019	3:49	Ruige Dwergvleermuis	1	Passerend	Piek 42
	4:08	Gewone Dwergvleermuis	1	Foeragerend	
	4:15	Gewone Dwergvleermuis	2	Foeragerend	
	4:31	Gewone Dwergvleermuis	1	Passerend	
	4:46	Gewone Dwergvleermuis	1	Verplaatsend naar zuid	
	5:03	Gewone Dwergvleermuis	2	Invliegend	5 min na elkaar zwermen invliegend
	3:34	Gewone Dwergvleermuis	1	Aanwezig	
	3:53	Gewone Dwergvleermuis	2	Foeragerend	
	4:00	Gewone Dwergvleermuis	1	Foeragerend	
	4:21	Laatvlieger	1	Aanwezig	
	4:26	Gewone Dwergvleermuis	1	Foeragerend	
	4:29	Gewone Dwergvleermuis	1	Aanwezig	
	4:38	Gewone Dwergvleermuis	1	Onbekend	
	3:32	Egel	1	Aanwezig	
	4:03	Egel	1	Aanwezig	
	22:22	Ruige Dwergvleermuis	1	Foeragerend	Kort
27 aug. 2019	22:27	Gewone Dwergvleermuis	1	Baltsend	Eerst bij groen toen tussen huizen door en weer terug
	22:32	Ruige Dwergvleermuis	1	Roepend	
	22:38	Rosse Vleermuis	1	Overvliegend	Hoog
	22:48	Gewone Dwergvleermuis	1	Baltsend	In tuin roepen en langs zijgevel heen en weer en door straat ook roepend, later op de avond ook continu om

27 aug. 2019					huis en door straat driftig roepend
	22:49	Laatvlieger	1	Overvliegend	Hoog
	22:53	Gewone Dwergvleermuis	1	Baltsend	Grote rondjes
	22:57	Gewone Dwergvleermuis	1	Baltsend	Boven grasveld en daarna de wijk weer in. Om woonblok heen.
	23:07	Gewone Dwergvleermuis	1	Baltsend	Door straat heen en weer maar grote rondjes en ook vaak door straat haaks op deze
	23:12	Gewone Dwergvleermuis	1	Baltsend	Kort aanwezig
	23:35	Gewone Dwergvleermuis	1	Baltsend	Kort aanwezig, gevels ten noorden van punt erg verlicht
24 sept. 2019	23:05	Ruige Dwergvleermuis	1	Baltsend	
	23:18	Gewone Dwergvleermuis	1	Baltsend	
	23:26	Gewone Dwergvleermuis	1	Foeragerend	
	23:42	Gewone Dwergvleermuis	1	Overvliegend	
	23:45	Gewone Dwergvleermuis	1	Overvliegend	

BIJLAGE 3 VOORLOPIG ONTWERP, PLATTEGROND

